

Smaastykker.

1.

Kirkelig Vielse som Betingelse for lovligt Ægteskab.

Af A. Heise.

Ovenstaaende Sag er som bekjendt gjort til Gjenstand for en interessant retshistorisk Afhandling af Justitsminister Dr. jur. Nellesmann i Historisk Tidsskrifts 5 R. I Bind. „Spørges der“, hedder det her (S. 395), „hvornaar og hvorledes Overgangen skete til den nyere Retstilstand, hvorefter Vielsen er det afgjørende Kjendetegn paa lovligt Ægteskab, maa Svaret herpaa blive, at der under alle Omstændigheder ikke kan peges noget tidligere Datum, hvorved denne Forandring kunde være sket, end Frederik den 2dens Ordinants om Ægteskabs-sager af 19 Juni 1582; det kan imidlertid ikke engang antages, at denne Lov har indført den kirkelige Vielses Nødvendighed, men det er muligt, at den middelbart har virket til at fremkalde den nyere Retsanskuelse i saa Henseende. — Det siges ikke noget Sted i Ordinantsen, at det retsgyldige Ægteskab først tager sin Begyndelse med Vielsen, eller at ingen, der ikke ere viede sammen, kunne ansees som rette lovlige Ægtefolk“ (osv.).

Der findes dog et tidligere kgl. Paabud af lignende Art, som jeg tilfældig er stødt paa i Anledning af helt andre Undersøgelser, men som Forf. ikke synes at have lagt Mærke til eller i al Fald ikke nærmere har omtalt. Vel angaar dette Paabud ikke Danmark, men Norge, eller rettere en Del af

Norge, nemlig Oslo og Hamar Stifter; men da de ældre norske Love indeholdt lignende Bestemmelser om Ægteskab som de danske — tyve Aars faktiske Samliv med Frille medførte saaledes, at Parterne i alt væsentligt bleve ansete for Ægtefolk (Nellemann S. 370, Anm.) —, og da Kirkeordinantsen af 1537 ogsaa gjaldt for denne Del af Norge, viser dette Kongebud, som er udstedt af Kristian d. 3die d. 21. August 1555, i al Fald temlig tydelig den danske Regerings Opfattelse og dens Stræben efter at gjøre det kirkelig indviede Ægteskab til den eneste Form for Ægteskabs Indgaaelse, om end herved ikke udelukkes, at man endnu var nødt til i det praktiske Liv at anerkjende andre Forbindelser for lovgyldige; thi Retsvirkningen gik neppe videre, end at man paadrog sig borgerlig Straf ved Undladelsen af Trolovelse og kirkelig Sammenvien for Kirkedøren, hvor ifølge Luthers „Treübüchlein“ Præsten føjede Parternes Hænder sammen og erklærede dem for Ægtefolk i Navnet Faderens og Sønnens og den hellige Aands. Dette er den egentlige Trolovelse og Sammenvien, hvorpaa der for Altret, efter Brudefolkenes Indledning i Kirken, oplæstes Bryllupsformularen for dem (1 Mose Bog 2, 18, 21 osv.). Interessant er det ogsaa af Kongebrevet at se, hvor tidlig i Danmark-Norge Præstens Overværelse ved Trolovelsen er paabudt; i den katholske Kirke paabødes den først paa Tridentinerconciliet, men var forøvrigt en gammel Skik. Saaledes synes Fr. IIs Ordinants mere at komme til at ordne allerede bestaaende Forhold, end egentlig at indføre noget nyt. Interessant vilde det være, om lignende Breve kunde paavises udstedte ogsaa for Danmark. Ordningen af Trolovelsen var forøvrigt netop da et af Tidens Spørgsmaal. Paa Synoden i Kbhvn. Maj 1555 indskærpes det saaledes: „Udi Fæstensøl skal ingen Præst eller nogen anden give nogen sammen, alene høre deres Trolovelse og være Vidnesbyrd dertil saa længe, [til] de gives sammen i Trolovelse“ [for Kirkedøren]; men en nærmere Udvikling heraf ved denne Lejlighed vilde føre for vidt.

Kongebrevet, der er trykt i Paus's Norske Forordninger S. 315 og derefter i den danske Oversættelse af Krag's og Stephanius's Kristian IIIs Historie, II, 509, er stilet til Ind-

byggerne i de nævnte Stifter og lyder, forsaavidt Ægteskabs-spørgsmaalet angaar, saaledes:

„ . . . Vider, at vi ere komne udi Forfaring, hvorledes mange af eder fordrister sig til at tage sig Hustruer, og ikke efter den menige kristelige Skik lade eder udi Præstens Overværelse troloves og vies med dennem for Kirkedøren, og dog alligevel holder dem for eders Ægtehustruer Thi bede vi eder alle og hver særdeles strængelig byde, at I aldeles ingen Hustruer tage til eder, uden I tilforn ere udi Præstens Overværelse trolovede og for Kirkedøren sammenviede Fordrister sig nogen af eder herimod at gjøre, at tage sig en Hustru, uden han er given ved den, eftersom foreskrevet staar, . . . da skal vor Lensmand have Fuldmagt at straffe derfor tilbørligen.“

2.

Hundes Lemlæstelse for Jagtens Skyld.¹⁾

Af A. Heise.

Paabud om Hundes „Lemmelse“ (Afhugning af det ene horn over Knæet) kan i Danmark føres en rum Tid længere tilbage end til Frederik II's Paabud af 1562 for Laaland og Falster eller 1566 for Sjælland (Ods Herred). I nogle Vedtægter for Bornholm, som stadfæstedes af Ærkebisp Birger d. 6 Juli 1499, men som kun vare en Bekræftelse af en Vedtægt, der er udstedt af hans Formand Jens Brostrup, Ærkebisp 1472—97, hedder det saaledes:

Item have vi forfaret, at vort Vildt, som vi nu have lagt Fred oppaa i nogen Stund her paa Landet, er nær ødelagt af uvanefulde Hunde. Ville vi, at ingen Bonde skal have herefter mere end to Hunde; ere de saa store, at de kunne nogen Hinder gjøre vore Dyr, Hind, Raa eller Hare, da skulle de lemme paa den ene Fod; hvor saadanne findes herefter,

¹⁾ Jfr. Hist. Tidsskr. 5 R. II, 415 ff. og 734.